

UČITELJSKO DRUŠTVO KOTARA NAŠICE OD 1889. DO 1918. GODINE

Stručni rad

UDK 371:061.2](497.5 Našice)/091)

Mr. sc. JOSIP WALLER

F. Kuhača 8

HR-31500 Našice

Rad opisuje bremenit osnutak i rad Učiteljskog društva Kotara Našice 1889. godine., te donosi podatke o najzaslužnijim članovima i njihovu djelovanju.

Prve škole u Hrvatskoj, sve do 18. st., organizirali su redovnici u samostanima, ponajviše za potrebe odgoja budućih redovnika. U pojedinim redovničkim obrazovnim centrima bilo je dozvoljeno obrazovanje djece uglednih obitelji, ali za svjetovne potrebe. U matičnim knjigama požeške gimnazije u prošlom stoljeću to je i vidljivo, jer je postojala posebna rubrika gdje se upisivala svrha školovanja. Za djecu koja nisu trebala biti redovnici pisalo je "za svitovno zanimanje". Ova rubrika je imala određeno značenje jer su polaznici, kod kojih je stajala ta napomena, plaćali školarinu. Takva je zabilješka upisana i za Isidora Kršnjavoga koji je pohađao požešku gimnaziju tri semestra.

Franjevci su organizirali školstvo od početka osnovnog obrazovanja do kraja srednjoškolske izobrazbe. U kronici Franjevačkog samostana u Našicama zabilježen je najstariji podatak o otvaranju škole 1708. godine. Franjevački definatorij je zaključio da se treba otvoriti gramatikalna škola, nešto kao srednja škola ili gimnazija, u kojoj bi se pripremali redovnici za studij teologije i filozofije. Te su se srednje škole selile po samostanima, tamo gdje je postojala veća potreba za redovničkim kandidatima.¹

Bilo je pokušaja da se otvore i svjetovne osnovne škole za odgoj i obrazovanje djece kojima nije bio cilj redovničko zvanje. Prvi pokušaj otvaranja javne škole zabilježen je u Našicama 1778. godine, a prvu opću pučku školu otvorio je grof Sigismund Pejačević 8. veljače 1778. u svom dvorcu. Ondje su se mogla školovati muška i ženska djeca iz svih sela koja su pripadala njegovom posjedu. U njoj su poučavali franjevci koji su kasnije preselili školu u svoj samostan. Ovaj

primjer potvrđuje da je bilo pokušaja otvaranja škola i izvan samostana, ali su opet predavači bili redovnici, jer je malo bilo svjetovnih učitelja. Razumije se da su sve te škole imale crkveno obilježje, jer drugih javnih škola nije bilo.²

Ustrojstvom županija 1745. godine trebalo je više obrazovanih ljudi za obavljanje raznih poslova u državnim službama. Budući da je škola za obični puk bilo malo, što potvrđuju i izvješća županija, u drugoj polovici 18. stoljeća Marija Terezija je odlučila uvesti obvezno osnovno školovanje. Ona je najprije osnovala zakladu za uzdržavanje pučkih škola, a zatim je opatu Felbigeru 1778. godine povjerila ustrojbu pučkog obrazovanja.

Prema prijedlogu opata Felbigera i njegovom Općem školskom redu, svaka je župa trebala otvoriti školu. Po programu tih pučkih škola bilo je predviđeno poučavanje u čitanju, pisanju, računanju i vjeronauku. Kako su se škole otvarale, ne samo po župama, nego i u gradovima i trgovištima, njihov broj se povećavao pa je Marija Terezija donijela 1777. godine "školski red", odnosno obvezno osnovno obrazovanje.³

Uvođenjem obveznog osnovnog obrazovanja nastao je niz problema koje zakonodavac nije predvidio. Zakonodavac je zahtijevao otvaranje škole u svakoj župi. Sjedište župa je bilo u većim naseljima gdje se trebao zaposliti najmanje jedan učitelj. Školskog je prostora bilo malo, a on se nalazio samo u većim mjestima, pa su učenici iz okolnih mjesta morali pohađati školu u sjedištu župe. Do škole su trebali pješačiti jer

¹ o. Paškal Cvekan, Franjevci u Abinim Našicama, Našice 1981. g., str. 150.

² Skupina autora, 20 godina srednjoškolskih ustanova u Našicama, Našice 1974. g., str. 15.

³ dr. Rudolf Horvat, Povijest Hrvatske, Petrinja, 1904. g., str. 477. – 480.

nije postojao prijevoz. Kako su udaljenosti bile različite, to je riješeno tako da put do škole nije mogao biti udaljen više od pola sata pješaćenja. To nije bilo moguće uvijek ostvariti, pa je taj problem riješen otvaranjem škola u većim seoskim sredinama. Budući je bilo dosta župa, a škole su se otvarale i izvan sjedišta župa, trebao je veći broj učitelja kojih je nedostajalo. Trebalo je proći određeno vrijeme da se stvori potreban učiteljski kadar. Nedostatak učitelja rješavao se različito i pojedinačno, ovisno o situaciji. Na primjer, privremeno se dozvoljavalo da učiteljski posao obavlja i učiteljeva kći, jer je otac mogao pratiti rad svoje kćeri. Veće sredine su problem učitelja lakše rješavale, jer su mogle osigurati prostor za školu, smještaj za učitelja i bolje uvjete rada. U manjim sredinama to je bilo teško, jer su uvjeti rada bili vrlo loši, radna mjesta bez prilaznih putova, bez osnovnih higijenskih uvjeta i odgovarajućeg smještaja. Naime, u to vrijeme postojalo je pravilo da učitelj uz posao u školi dobije i stan. U većim mjestima su se stoga i gradile škole da imaju učiteljski stan u školskoj zgradi s odgovarajućim higijenskim uvjetima. U malim, posebno brdskim mjestima, nije bilo moguće to odmah realizirati. Zato je u natječajima, još i u 19. stoljeću, vidljivo da se u takvim malim sredinama natječaj za radno mjesto učitelja morao ponavljati nekoliko puta. Nakon ponovljenog natječaja, ako se nitko nije javljao, škola se privremeno zatvarala. Na našičkom prostoru se to događalo u Gazijama i Bokšiću.⁴

Trgovišta i veće seoske sredine su pitanje škole rješavale tako da su za prvo vrijeme koristile već postojeći stambeni prostor, a zatim su gradile stambeno-školsku zgradu. U takvim sredinama nije bio problem zaposliti učitelja jer su obrtnici bili zainteresirani za razvoj škole zbog vlastite djece koja su se mogla školovati u mjestu stanovanja. Pravilo je bilo da se prema broju učenika gradi i broj stanova. U župnim središtima u natječaju se tražilo od učitelja i znanje sviranja orgulja. To je bila dopunska zarada učitelju. U sredinama gdje je živio veleposjednik, učitelj je dobio ogrjevno drvo besplatno.

Nisku razinu kvalitete života u malim sredinama potvrđuje i podatak da je tada veliki broj učitelja umirao u ranim godinama života od tuberkuloze. Umirali su prosječno u životnoj dobi između 40. i 50. godine. No, postojao je još jedan problem prisutan sve do polovice 19. st., a to je bila socijalna nesigurnost učitelja. Kada je tako mlad učitelj umro, njegova je obitelj ostala nezbrinuta.

Razvojem pojedinih trgovišta i seoskih sredina stvoreni su povoljni uvjeti za razvoj škola, ali i primjereni uvjeti za rad učitelja. Učitelji su se u takvom

okruženju uključivali i u društveni život sredine u kojoj su živjeli.

Ustrojstvom županija 1745. godine Našice, kao općinsko mjesto, pripadaju Đakovačkoj dožupaniji. Razvojem gospodarstva, povećanjem broja naselja i stanovništva, Ugarska je odlučila izvršiti reorganizaciju unutar županija. Županijama je trebalo dati više autonomije u gospodarskom razvoju. U veljači godine 1886. ukidaju se dožupanije, a uvode se kotarevi kojih je ustrojeno šest u Virovitičkoj županiji.⁵ Među njima je ustrojen i Kotar Našice. Još kao trgovište Našice su imale razvijen trgovački stalež, organiziran najprije u dva ceha, a nakon ukidanja cehova, osniva se Radničko obrtničko društvo 1876. godine. U središtu mjesta bio je samostan franjevac s crkvom Sv. Antuna Padovanskog, s dugom prosvjetnom i kulturnom tradicijom. Samo mjesto dobiva na značaju kada je obitelj Pejačević 1734. godine kupila našički posjed. Obitelj Pejačević će, nakon izgradnje dvorca, 1811. godine, biti prisutna u cjelokupnom društvenom životu mjesta.⁶ Oni su, kako je navedeno, pokušali i prvi pokrenuti otvaranje svjetovne škole. Osnutkom svjetovnog obrazovnog sustava u Našicama oni su sudjelovali u dobrotvornim akcijama poklanjanjem zemljišta te opskrbom učitelja drvima (Stipanovci, Podgorač, Velimirovac, Našice).

Prema saznanjima iz usmene predaje prva školska zgrada u Našicama bila je obiteljska kuća u Radićevoj ulici. Službena školska zgrada izgrađena je 1858. godine na svečano blagoslovljenom kamenu temelju. To je bila zgrada u kojoj nije bilo stanova za učitelje, nego su učitelji imali stanove u samom mjestu, u izdvojenim stambenim jedinicama.

Preustrojstvom županija Našice su postale sjedište kotara kojem je pripojeno i orahovičko područje sa svim okolnim selima. Tada Bokšić, Feričanci i Šaptinovići pripadaju orahovičkom području. (Prilog: KARTA VIROVITIČKE ŽUPANIJE, Sl. 1.).

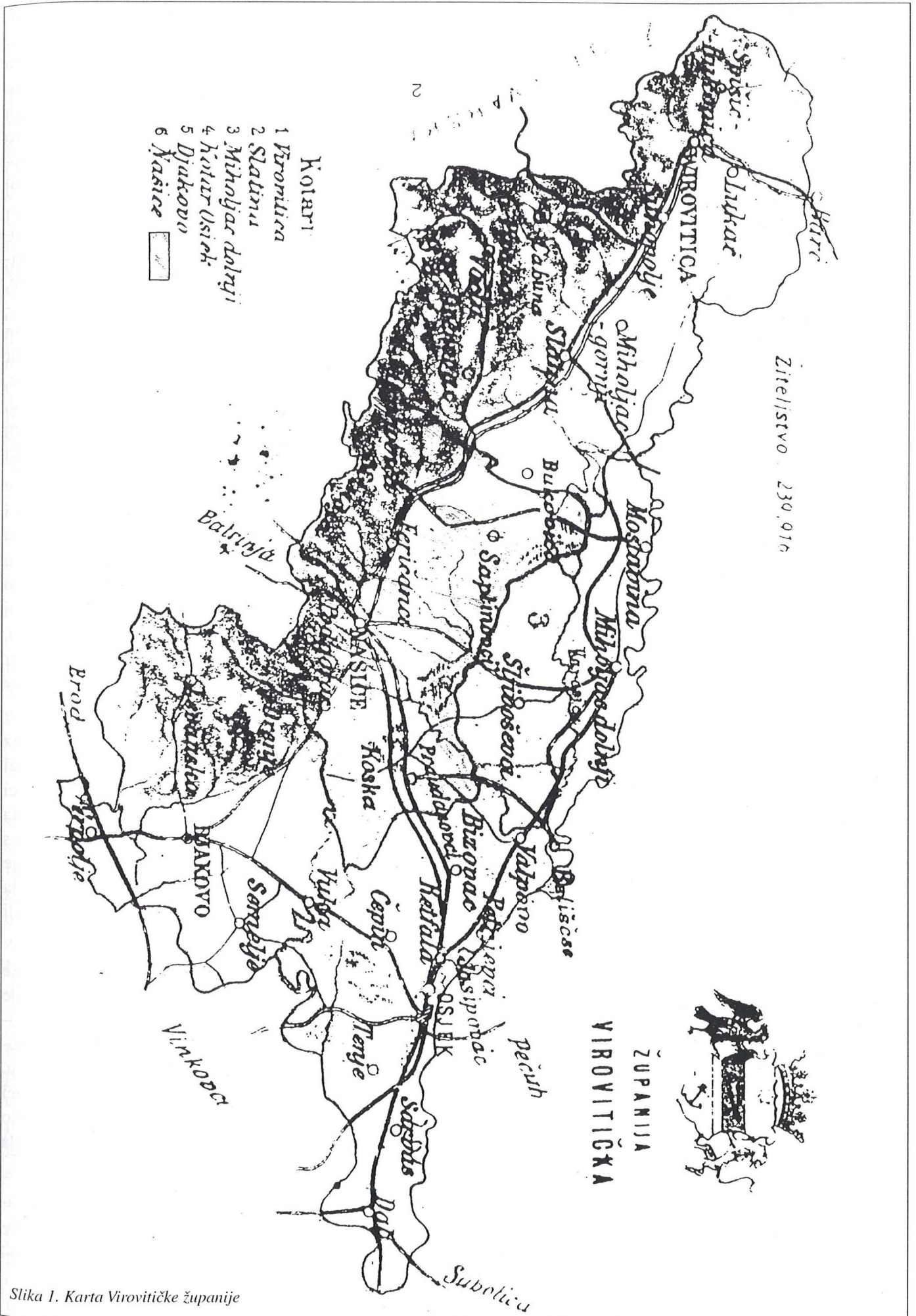
Ovim preustrojstvom naglo se povećao broj škola i učitelja. Okolna sela, koja su bila sjedišta općinske uprave, stječu pravo raspisivanja natječaja za radno mjesto učitelja. Najstariji sačuvani tekst natječaja datira iz 1861. godine, a odnosi se na mjesto Bokšić i glasi: "U Bokšiću, ... mjesto učitelja i organiste (orguljaša) sa 105 forinti stalne plaće, besplatan stan, uživanje prostrana vrta, 50 mjerovah pšenice, 30 centi siena, 10 hvati drva za učitelja, a 6 za školu i 50 besplatnih radnikah".⁷ Unatoč tako povoljnim uvjetima,

⁵ Domagoj Waller, *Gospodarenje šumama kotara Našice početkom 20. stoljeća*, diplomski rad, Našice, 1995. g., str. 1.

⁶ o. Srećko Majstorović, *Našice kroz 700 godina (1229. – 1929.)*, Slavonski Brod, 1973., str. 79. i 88.

⁷ Napredak, 1860. – 1861., broj 2, str. 32. i broj 9, str. 148.

⁴ Napredak 1860. – 61. g., broj 2, str. 32.



natječaj se morao ponoviti jer se prvi puta nitko nije javio. Ponudu za natječaj je trebalo poslati Mati Filiću, župniku u Feričancima. Tada su se ponude za objavljeni natječaj slale župnicima jer su oni bili školski nadzornici. Nakon drugog pokušaja javio se Josip Hatt. Takvi natječaji su bili standardni u doba postojanja Učiteljskog društva, ali ni uz povoljne uvjete nije bilo lako naći odgovarajuće učitelje. Osim ovog natječaja slijedili su tih godina i drugi natječaji u većim seoskim sredinama (Donja Motičina, Feričanci, Šaprinovci, Podgorač, Klokočevci) u kojima se zaposlio niz učitelja, kao što su Josip Hatt, Šime Vudy, Josip Kindlein. Treba napomenuti da su ti mladi učitelji u drugoj polovici 19. stoljeća odigrali važnu kulturnu i društvenu ulogu. Oni su bili i nositelji organiziranja učiteljskog staleža u Učiteljsko društvo.

Sredinom 19. stoljeća županijska uprava je pojačala skrb o školstvu. Županijska oblast izdala je 4. studenoga 1854. godine nalog kotarskim oblastima da više pažnje posvete organiziranju školstva na prostoru Slavonije. Nalog je poticaj da se cjelokupno školstvo organizira tako da svako mjesto općine ima školu te da uvjeti života učitelja budu takvi da se može pošteno živjeti.⁸

Kotarski predstojnik Miroslav Kraljević je, dobivši nalog Županijske uprave, preporučio općinskim upravama da započnu što prije provoditi u djelo preporuku koja im je poslana. Općinskim upravama na prostoru Kotara Našice kotarski predstojnik preporučuje da se organizira zajednički sastanak na kojem bi se raspravljalo o provedbi preporuke Županijske uprave. To nije bio nimalo lak zadatak jer je trebalo osigurati novac za otvaranje novih škola, ali i za dostojno uzdržavanje učitelja. Prije sastanka, kotarski predstojnik Miroslav Kraljević je trebao dobiti podršku i od veleposjednika u Feričancima, Podgoraču i Našicama. Njih pridobiti za ovu akciju značilo je osigurati materijalna dobra, ali dobiti i podršku uglednih građana kojima su veposjednici bili uzor. Trebalo je priskrbiti novac tako da novo porezno opterećenje ne bude teško za one koji su ga trebali osigurati. Miroslav Kraljević je isticao da su škole temelj razvitka jer će potomci steći obrazovanje kojim će se brže pokrenuti opći razvitak što donosi i opće blagostanje.

Kada je sve bilo pripremljeno, kotarski predstojnik Miroslav Kraljević je sazvaio sastanak koji je organiziran 14. veljače 1856. godine u prostorijama našičkog općinskog ureda. Odaziv je bio velik jer su se, uz veleposjednike Dragutina Mihalovića iz Feričanaca, opunomoćenika podgoračkog veleposjeda, Gjura Spingsfilda i Ladislava grofa Pejačevića, sa-

stanku odazvali upravitelji i župni nadzornici škola: Mijo Filipović iz Našica, Franjo Šlivarić iz Podgorača, Josip Kršnjavi iz Orahovice i budući upravitelj za Zdence i Bankovce, Pahomia Pretić iz Gazija. Sastanku su prisustvovala mjesne starješine pojedinih sela kao opunomoćenici, i to: našički - Mato Divjanović, vukojevački - Stjepan Mariančević, klokočevački - Ivan Dunčić, stipanovački - Bartol Kovačić, kršinački - Ivan Abramović, podgorački - Andrija Vukmir, razbojački - Marko Gjurović, bistrojarački - Janko Kranjak, sušinački - Ilija Bundjić, pribiševački - Jozo Divjanović, gazijski - Jačim Kepčić, gradački - Tošo Gjorgjević, gornjomotičanski - Saksentie Gvozdrenović, zoljanački - Antun Stojaković, seonski - Ilija Rosković, martinski - Petar Umiljanović, starojošavski i crkvarski - Tadia Posavac, bankovački - Gjuro Špis, bokšički - Ivo Amidžić, ostrošinački - Jenjo Smiljanić, ceremošnjački - Stefan Dokić, feričanački - Pavao Benović, donjomotičanski - Adam Vinković.⁹

Nazočnost predstavnika gotovo svih sredina, čak i iz onih u kojima tada još nije bilo škola, potvrđuje da je namjera Kotarske oblasti bila razviti mrežu škola u svim sredinama. Osnovni uvjet za otvaranje škole bio je dovoljan broj učenika. Utvrđeno je da u našičkoj općini treba 8 učionica, i to: za Našice (158 učenika), gdje trebaju dolaziti učenici iz sela Martin i Zoljani, jer je udaljenost pola sata pješice od Našica; za Feričance (114 učenika), a tu su pripadali i učenici iz

Stare Jošave i Crkvara; Podgorač (156 učenika) uz učenike iz sela Razbojište i Bistri Jarak; Vukojevci (104 učenika) s učenicima iz sela Kršinci; Klokočevci (95 učenika), a tu su trebali dolaziti i učenici iz sela Pribiševac i Sušine; Donja Motičina (120 učenika) s učenicima iz sela Seona; Bokšić (80 učenika) te Gazije (40 učenika), a tu su trebali dolaziti još i učenici iz sela Motičina Gornja i Šumeće. Učenici u Gazijama su bili nejedinstvene vjere.

Trebalo je riješiti i pitanje škola koje su se nalazile u brdovitim, pograničnim općinama. Dogovoreno je da se one priključe najbližim naseljima koja ne pripadaju Kotaru Našice. Tako je, na primjer, Gradac trebao slati djecu u Londžicu koja je pripadala Kutjevu. Drugi primjer jesu Ostrošinci čija su djeca trebala ići u školu sela Bračevci (Kotar Đakovo). Za selo Bankovce je zaključeno da će učenici ići u Zdence i da treba otvoriti učionicu jer im je to najbliže mjesto.

Selo Njemačka Breznica nije prihvatila taj sporazum. Budući da su ti stanovnici bili njemačkog porijekla, imali su poseban ugovor s obitelji Pejačević;

⁸ Gospodarski list, 1856., broj 12, str 51.

⁹ ibid.

oni su prihvatili da će otvoriti privatnu školu koju će sami plaćati.

Na zajedničkom sastanku, održanom 14. veljače 1856. godine, utvrđeno je da će svako mjesto sudjelovati u otplati zajma za školu. Zajam se rasporedio prema broju stanovnika. Iznosio je 21.000 forinti. Obveza za Podgorač bila je 2.550 forinti zajma, zatim slijede Feričanci s 2.450 forinti i Našice s 1.800 forinti. Drugi izvor za uzdržavanje škole i učitelja bila je hrana koja se dobivala od zemlje namijenjene potrebama učitelja. Za tu namjeru određeno je 77 jutara poljoprivrednog zemljišta. Pripadajuće površine bile su određene prema veličini sela, a kretale su se od 6 do 2 jutra zemlje. Veleposjed se obvezao da će, prema potrebi, učiteljima i školi davati besplatno drva za ogrjev. Obitelj Pejačević je bila poznata i po tome što je u pojedinim selima davala besplatno zemljište za gradnju škole. Sve tri vlastelinske kuće su se obvezale dati besplatno i kamen za izgradnju škola. Bilo je dogovoreno da se u Našicama proširi škola još jednim učiteljskim radnim mjestom. To je učinjeno zato što je učitelj morao raditi nedjeljom, a i svirao je na misama kao orguljaš. Nedjeljom je bila organizirana škola za šegrte zaposlene kod našičkih majstora.

Za iduću godinu bilo je predviđeno graditi nove škole u Donjoj Motičini, Bokšiću, Vukojevcima i Klokočevcima. U svim tim mjestima, osim u Vukojevcima, zemljište za školu poklonio je Ladislav grof Pejačević. To je isto učinio i vlastelin u Feričancima, Dragutin Mihalović. Sve tada donesene odluke trebala je odobriti i županijska uprava.

Sastanak s odlukama i podrškom svih prisutnih, od seoskih starješina, župnika do vlastelina, bio je presudan za razvoj školstva na prostoru Kotara Našice. Ubrzano se grade školske zgrade u onim sredinama u kojima još nisu postojale, a bilo je dovoljno učenika za otvaranje učiteljskog radnog mjesta. Natječaji koji su zatim uslijedili uvijek su bili pozitivno riješeni. U Našicama se već 1858. godine gradi škola koja je zadovoljila cjelokupne potrebe mjesta.

Poslije opisanog sastanka, na području Kotaru Našice zaposlili su se mnogi učitelji koji su uskoro postali poznati kao aktivni društveni radnici i dopisnici stručnih časopisa iz gospodarstva i pedagogije, a pojedini su učitelji boravili u Našicama i po desetak godina. Bilo je pojedinaca koji su u Našicama ostali sve do mirovine.

Sve ove zakonske i društvene akcije, poduzimane od strane županijske i kotarske uprave, trebale su osigurati prostor i kadar, odnosno mrežu škola, kako bi se ostvarili zahtjevi vlasti. Treba naglasiti činjenicu da se uvijek našlo materijalnih dobara za rad škola, a našlo

se i učitelja koji su radili u svim tim sredinama. Nakon što su bili riješeni materijalni i stručni problemi, o učiteljima i njihovoj zaštiti te stručnom usavršavanju manje se skrbrilo, osim u pojedinim sredinama, gdje se našlo više zajedničkog interesa i uzajamne suradnje.

Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu, da bi omogućio zaštitu učiteljskog staleža i bolje uvjete rada, preporučuje osnivanje kotarskih učiteljskih društava koja bi se sastajala jednom godišnje. Toj preporuci pridružila se i Kraljevska dvorska kancelarija izdajući preporuku, 7. travnja 1861. godine, da se osnuje Kotarsko učiteljsko društvo. Te su preporuke prihvaćene s puno radosti. U Kotaru Našice postojala je praksa i prije osnivanja Učiteljskog društva da se učitelji sastaju jednom ili dvaput godišnje kako bi na zajedničkom sastanku razmijenili iskustva o radu. Takvi sastanci su bili jedino mjesto gdje se moglo dobiti podatke o učiteljskom staležu sve do 1859. godine kada je počeo izlaziti *Napredak*, časopis za učiteljska pitanja. Prvi registrirani zajednički sastanak učitelja, prije osnivanja Učiteljskog društva na području Kotara Našice, bio je u svibnju 1866. godine. Sastanak su organizirali orahovički župnik Josip Barić i vicar-cidakon Kotara Našice Josip Kršnjavi. Sastanku su se odazvali svi učitelji te župnici: Stjepan Novotny iz Feričanaca i o. Tošo Fuler, vikar iz franjevačkog samostana Našice. Na tom sastanku je dana podrška osnivanju Učiteljske zadruge koja bi vodila zakladu za pomoć učiteljskoj siročadi (učiteljskim udovicama i njihovoj djeci). Povjerenikom za skupljanje novčanih priloga imenovan je Josip Kršnjavi. Drugi sastanak učitelja Kotara Našice registriran je 6. kolovoza 1868. godine.¹⁰ Na tom sastanku učitelja održana su praktična predavanja s učenicima. Predavanja su organizirana iz različitih nastavnih predmeta: iz vjeronauka - Dragutin Mračić, županijski pomoćnik u Feričancima, o zemeljovidu trojedne kraljevine - Josip Kindlein, a održano je i predavanje o računima. Poslije praktičnih predavanja slijedila su stručna predavanja, bez učenika, koja su održali Šime Vudy, učitelj iz Donje Motičine i Dragutin Ester učitelj iz Feričanaca. Registrirani podatak o održavanju sastanka učitelja Kotara Našice u 1868. godini je značajan jer upućuje na zaključak da su se sastanci održavali redovito svake godine. To je do sada jedini podatak koji potvrđuje da su učitelji bili aktivni, iako još nisu imali organizirano učiteljsko društvo za Kotar Našice. U mnogim sredinama osnivaju se tada učiteljska društva, pa se tako moglo prići i osnivanju Saveza hrvatskih učiteljskih društava.

¹⁰ *Napredak*, 1868. g., broj 17, str 270.

Tu ideju su učitelji Kotara Našice prihvatili vrlo rado. No, trebalo je proći određeno vrijeme do pokretanja akcije za osnivanje Učiteljskog društva našičkog kotara. Učitelji Kotara Našice, unatoč tome što nisu imali učiteljsko društvo, sastajali su se tijekom godine, što potvrđuju navedeni podaci, da izmjene iskustva o svom radu, da se upoznaju i da raspravljaju o problemima koji su se javljali na terenu, a odnosili su se na socijalnu sigurnost učitelja.

Godine 1875. učitelj u Orahovici Luka Vrbanić predložio je da se osnuje Učiteljsko društvo za Kotar Našice. Taj prijedlog je naišao na vrlo lijep odaziv što se vidjelo na sastanku upriličenom u Feričancima.¹¹ Njegovo obrazloženje za osnivanje Učiteljskog društva bilo je vrlo sažeto: zajedničkim snagama u društvu unaprijedit ćemo svoje obrazovanje, time i rad na obrazovanju mladih. O tom sastanku sačuvan je sljedeći zapis: "Dne 28. X sastalo se učiteljstvo sudbenog kotara našičkoga u Feričancih, da zasnuje "učiteljsko društvo" za ovaj kotar. Premda je vrijeme veoma neprijazno bilo, a putevi u nas, da ne mogu biti gorji, ne dodjoše samo oni, kojim je najdalje bilo; nu i ovi ispričavši svoj izostanak, pristadoše u napried na sve zaključke sakupljenih.

Tako sakupljeni prekrrojismo prema našim okolnostima pravila za ovo društvo i uglavismo sve pripreme za oživotvorenje istoga društva sa sjedištem u Orahovici. Pravila će se naskoro podostrieti visokoj vladi na potvrdu, a dotle će se nastojati o svemu za promak i napredak društva potrebnom, a ujedno sakupljati utemeljiteljni i potpomagajući članovi. Privremenim predsjednikom društva izabran je g. Josip Kindlein, a tajnikom Luka Vrbanić. Svaki daljnji razvoj društva javit ćemo..." Zapis je potpisao Luka Vrbanić, novoimenovani tajnik. Ovaj prijedlog da se osnuje Učiteljsko društvo, nije došao slučajno. Godinu dana prije, 1874. godine, došlo je do preustrojstva školstva donesenim Zakonom u listopadu. Pojedina promaknuća i odluke o premještaju, pomogli su da se na području Kotara Našice okupi skupina aktivnih učitelja. Tako su učitelji, okupljeni u Feričancima, donijeli svoja Pravila na temelju onih koja im je poslao Centralni odbor hrvatske učiteljske skupštine u Zagrebu. Dakako, donesena Pravila su prilagođena potrebama učitelja Kotara Našice, a ostavljena je mogućnost da članovi mogu biti i iz ostalih krajeva Đakovačke dožupanije.

Pravila su poslana Kraljevskoj vladi, Odjelu unutrašnjih poslova, da ih potvrdi. Međutim, Pravila nisu bila potvrđena. U jednom članku tim povodom stoji:

"Pošto učiteljstvo nije bilo u nikakovu savezu sa sudbenimi oblastmi, zbacila je visoka vlada tada na potvrdu predložena joj pravila".

Tako piše u članku, ali pravi razlog što Pravila nisu potvrđena - ostao je nepoznat. To se može pripisati i političkim prilikama u Hrvatskoj. Vrijeme je prolazilo, ali do osnivanja Učiteljskog društva nije dolazilo. Prošlo je punih deset godina dok su učitelji ponovno pokrenuli to pitanje iako je želja da se ono osnuje bila je stalno prisutna. Tome što se nije odustajalo od pokušaja da se osnuje Učiteljsko društvo najviše su pogodovale društvene i političke prilike na području Kotara Našice. Naime, promicatelji želje da se organiziraju bili su učitelji koje nitko nije premjestio, a bili su poznati i kao vrlo aktivni društveni djelatnici. Upravo su oni bili nositelji ukupnog društvenog, prosvjetnog i kulturnog života. Prva službena informacija o osnivanju Učiteljskog društva objavljena je u časopisu Napredak 1. svibnja 1887. godine: "Na 12. travnja t. g. skupila nas se je veća polovica sudrugova učitelja ovoga kotara u Našicah kod našega starine Josipa Kindleina, ravnajućeg učitelja ondje, da se prijateljski sporazumimo, kako bi si ustrojili učiteljsko društvo. Ubrzo se složismo, te s malenimi prihvatismo jur god. 1875. zasnovana pravila, koja će se visokoj vladi na potvrdu priposlati."

Na tom sastanku dogovoreno je, da će se društvo zvati "Učiteljsko društvo kotara našičkoga", a sjedište mu je trebalo biti u Našicama. Bila je dogovorena i članarina od 4 for. koja će se unaprijed platiti za 4 godine, tako da je stvarna članarina iznosila 1 for. godišnje. Postojala je takozvana članarina utemeljitelja, koja je iznosila jednokratno 15 for. Zaključeno je, da se pristupi "Savezu hrvatskog učiteljskog društva", čim stignu potvrđena Pravila. Pripreme za početak rada, poduprla je 20 učitelja.¹²

Na sastanku je imenovan privremeni Upravni odbor koji je trebao pripremiti osnivačku skupštinu. Za predsjednika je ponovno, i u novom sastavu, predložen Josip Kindlein, ravnajući učitelj u Našicama; za tajnika Josip Sačer, učitelj u Doljnoj Motičini; za blagajnika Stjepan Šmidt, učitelj u Podgoraču; za članove Luka Pavošević iz Vukojevaca i Stjepan Škrlec iz Klokočevaca. Prema predloženim članovima, privremenog odbor, vidljivo je da u Kotaru Našice došlo do promjene većeg broja učitelja. Budućnost će pokazati da su i oni, slijedeći iskustva svojih prethodnika, nastavili zamjetnu društvenu aktivnost. Sastanku je prisustvovao kotarski predstojnik Branko Cvijanović, koji je obećao punu podršku.

¹¹ Napredak, 1875. g., broj 32, str. 508., 1887. g., broj 13, str. 203.

¹² Napredak, 1887. g., broj 13, str. 203.

Od prvog sastanka do stvarnog osnivanja Učiteljskog društva opet je prošlo vrijeme od dvije godine. Pravila nisu prihvaćena u cijelosti, nego su vraćena da se ispravi predloženi tekst, na temelju prijedloga Odjela unutrašnjih poslova. Kada je to učinjeno, Pravila su odobrena. No, i za to je trebalo vremena pa je to razlog zašto je Učiteljsko društvo osnovano dvije godine kasnije. Prve službene obavijesti, o uznapredovanim pripremama za osnivanje toga društva moglo se pročitati u časopisu Napredak broj 21, 1889. godine. Pravila su potvrđena 19. rujna 1889. godine, pa je Društvo dobilo "javan karakter". Privremeni Upravni odbor počeo je neposredne pripreme za osnivačku skupštinu. Poslane su okružnice učiteljima političkih općina koje su pripadale Kotaru Našice. Već 14. studenoga 1889. godine, nakon što je u Napretku otisnut poziv za osnivačku skupštinu, održana je sjednica privremenog Upravnog odbora, da se izradi cjeloviti protokol skupštine. (Prilog: POZIV ZA OSNIVAČKU SKUPŠTINU, Sl. 2.)

Neposredno pred osnivačku skupštinu, umro je predsjednik Josip Kindlein.¹³ Zato se na sastanku raspravljalo i o prijedlogu za novog predsjednika. Budući da je Josip Kindlein dugo godina obnašao dužnost predsjednika privremenog Odbora za osnivanje Učiteljskog društva, bilo bi nepravdno ne spomenuti njegove zasluge. Iako je bio teško bolestan uoči priprema za osnivačku skupštinu, nitko od njegovih suradnika nije ni pomišljao da ga se zamijeni. Pripreme su se obavljale kao da je predsjednik osobno nazočan.

¹³. Josip Kindlein rođen je 18. ožujka 1853. u Našicama. Otac mu je bio učitelj koji je proveo u službi 40 godina. Učiteljsku školu pohađao je u Zagrebu, gdje je i diplomirao. Prvo mjesto mu je bilo u Orahovici. Iz Orahovice je premješten u Vukovar. Odatle je bio imenovan učiteljem u Ravnu i napokon mu se ispunila želja da se vrati u rodni kraj. Dobio je mjesto u Feričancima. Oženio se, ali mu je supruga ubrzo umrla i to ga je jako pogodilo. Iz Feričanaca je premješten u Našice za ravnajućeg učitelja. Bio je poznat kao vrstan učitelj koji je pratio suvremenu pedagogiju. Poznao je gotovo sve stručne pedagoške rasprave i zato su ga zamolili da bude predsjednik privremenog Upravnog odbora, 1875. godine, koji je trebao obaviti pripreme za osnivanje Učiteljskog društva Kotara Našice. Razbolio se pa je morao na liječenje u Beč i Peštu. Kako se nije mogao izliječiti, nakon deset godina rada morao je u mirovinu. Iako je otišao u mirovinu, ostao je na čelu privremenog Upravnog odbora koji, zbog nepotvrđenih Pravila nije mogao osnovati Učiteljsko društvo. Kada je obnovljen rad Upravnog odbora 1887. godine, on se opet našao na čelu privremenog Upravnog odbora. Budući da se Kindleinu nije poboljšalo zdravlje, roditelji su preselili u Zagreb gdje su ga dali na skrb mlađem bratu Dragutinu, arhivaru Zagrebačke nadbiskupije. Međutim, Josip Kindlein je preminuo krajem listopada u Zagrebu, upravo kada je Učiteljsko društvo bilo pred osnivanjem, pa su morali birati novog predsjednika. Brat Dragutin je i poslije njegove smrti pomagao školu u Našicama u znak sjećanja na brata Josipa Kindleina. Nekrolog o njegovoj preranoj smrti napisao je Luka Vrbanić, učitelj u Orahovici koji mu je bio dugogodišnji vjerni prijatelj. (Kindleinov životopis, Napredak, 1889. g., broj 35, str. 564.)

Poziv.

Prva glavna skupština učitelj. društva političkoga kotara našičkoga obdržavat će se dne 5. prosinca t. g. u 10 sati prije podne u prostorima pučke škole u Našicama sa sljedećim dnevnim redom:

1. Pozdrav privr. predsjednika.
 2. Izbor petorice deputanta, koji će predstavnike viših oblasti i vlastinstva pozvati na glavnu skupštinu kao goste.
 3. Privr. tajnik izvijestit će skupštinu o dosadanjem djelovanju privr. uprav. odbora i obširnije razložiti svrhu društva.
 4. Izabrat će se stalni upravni odbor.
 5. Prijedlog za pristup k «Savezu hrvat. učit. društava».
 6. Pobiranje upisnine i članarine.
 7. Pojedini prijedlozi društ. članova.
- Prije skupštine prisustvovat će skupštinari sv. misi i sazovu duha svetoga u rimokatol. župnoj crkvi oo. Franjevacu.

U Našicama, 15. stud. 1889.

Privrem. upravni odbor:

Privr. predsjednik:	Privr. tajnik:
u. z	Josip Sačer.
Josip Štefanović.	

Slika 2. Poziv za Osnivačku skupštinu

U Našicama je bilo nekoliko uglednih učitelja nove generacije koji su nastavili s aktivnošću svojih prethodnika, a bili su poznati kao vrsni učitelji, aktivni društveni radnici i dopisnici stručnih listova. Zemaljska vlada, odjel za bogoštovlje i nastavu, početkom 1889. godine imenovala je Adama Pakacija pravim učiteljem u Našicama, a Josipa Štefanovića pravim učiteljem i ravnateljem opće pučke škole u Našicama. Kako je Josip Štefanović, došavši u Našice, neposredno pred osnivanje Učiteljskog društva, već je bio poznat kao suosnivač Hrvatskog pjevačkog društva "Lisinski" u Našicama, Privremeni odbor se odlučio predložiti skupštini Josipa Štefanovića kao novog predsjednika.

Skupština je zakazana za 5. prosinca 1889. godine u 10 sati, a je počela misom u crkvi Sv. Antuna Padovanskog, koju je vodio o. Tvrтко Pletikapić. Poslije mise počela je skupština u prostorijama Opće pučke škole. Na samom početku izabrano je poslanstvo koje je trebalo na skupštinu pozvati predstavnike kotarske oblasti, gvardijana našičkog samostana o. Tvrтко Pletikapića i grofa Pejačevića. Rad skupštine je nakratko prekinut jer je u poslanstvo izabran privremeni predsjednik Josip Štefanović, novoimenovani ravnatelj škole. No, brzo su se vratili s viješću da će svi pozvani doći na skupštinu. Prema zapisniku, kako su se odmah odazvali, može se zaključiti da su pozvani gosti bili obaviješteni, ali su ipak, zbog protokola, bili pozvani. Drukčije se ne može objasniti izjavu Josipa Štefanovića, nakon povratka, da će uskoro doći. Pozivu se odazvao kotarski predstojnik Branko Cvijanović, gvardijan franjevačkog samostana o. Tvrтко Pletikapić, a umjesto grofa Pejačevića na

GODINA	METODIČKE TEME S RAZREDOM	STRUČNA PREDAVANJA
1902.		– što i kako treba da se memorira u pučkoj školi (učitelj Hercog iz Bokšića)
1904.	– dijeljenje sa 100, 10, 1 (Steiner, ravnatelj iz Feričanaca)	-- na što je učitelju paziti da se obukom razvije što više samoradnja učenika (učiteljica Aliuševa iz Našica)
1909.	– dobava vode (M. Marković, učitelj iz Đurdenovca)	-- roditeljske večeri (F. Blaško, učitelj iz D. Motičine)
1914.		-- školska stega (M. Kurjaković, učitelj iz Orahovice) – u korist školskih vrtova (S. Čifrek, učitelj iz Ledenika)

skupštinu je došao njegov opunomoćenik, upravitelj grofovog imanja, Franjo Schlegel. Odmah na početku, skupštinu je pozdravio kotarski predstojnik Branko Cvijanović; pročitano je i pismo s dobrim željama županijskog školskog nadzornika M. Vukovića.

Radni dio skupštine počeo je izvješćem privremenog tajnika Josipa Sačera o dotadašnjem radu privremenog Upravnog odbora. Franjo Kolarić, učitelj iz Feričanaca, zahvalio je privremenom Odboru za sav trud oko sazivanja osnivačke skupštine. Zatim je slijedio izbor novog stalnog Upravnog odbora. Novi Upravni odbor činili su: predsjednik - Josip Štefanović; ravnajući učitelj iz Našica; potpredsjednik - Stjepan Smidt, učitelj iz Podgorača; tajnik - Josip Sačer, učitelj iz Donje Motičine; blagajnik - Adam Pakaci, učitelj iz Našica; odbornik - Franjo Kolarić, učitelj iz Feričanaca.

Skupština je donijela odluku da se pristupi "Savezu hrvatskih učiteljskih društava" u Zagrebu. Druga odluka se odnosila na imovinu učiteljskog društva. Imovina je, u slučaju prestanka rada Društva, trebala pripasti Hrvatskom pedagoško-književnom zboru.

Učiteljsko društvo Kotara Našice ubrzo se našlo na stranicama suvremenog tiska, i to zbog svoje aktivnosti. Na čelu Upravnog odbora našli su se učitelji koji su bili i prije poznati kao aktivni učitelji na učiteljskom mjestu, ali i u svojoj sredini kao društveni radnici. Mnogi od njih su bili u raznim odborima društava koja su djelovala u Našicama.

Našičko Učiteljsko društvo organiziralo je društvene sastanke i to dva puta godišnje. Proljetni sastanak je bio godišnja skupština, a u jesen se održavao sastanak zbog stručnog usavršavanja i dobivanja određenih informacija. Na sljedećem (registriranom) sastanku Učiteljskog društva pojavio se kao predsjednik Adam Pakaci, a ne Josip Štefanović. Zašto je došlo tako brzo do promjene na čelu Učiteljskog društva - nisu pronađeni podaci. Postoji mogućnost da je Josip Štefanović, zbog imenovanja ravnajućim učiteljem te drugih društvenih obveza, prepustio ulogu predsjedavajućeg

Adamu Pakaciju. Svaki sastanak se održavao u drugoj sredini, a cilj im je, posebno u jesen, bio prvenstveno stručno usavršavanje. Poslije održavanja stručnih predavanja ili praktične nastave s jednim razredom, stručno usavršavanje se proširivalo informacijom o pojedinih novim udžbenicima, bilježnicama ili školskom priboru, zatim spoznajama s područja pedagogije.

Teme koje su se obrađivale s razredom ili u obliku predavanja bile su širokog raspona - od načina učenja do odnosa učenika, roditelja i učitelja. Navest ću, primjerice, samo neke od njih:

Jedini podatak o održavanju izvanredne skupštine, 1893. godine, nalazi se u Vjesniku Virovitičke županije, od 25. svibnja. Izvanredna skupština se održavala zbog izbora predstavnika za sastanak Saveza. Na istom sastanku je predloženo da se bilježnice kupuju u našičkoj tiskari i knjigovežnici kako bi sve škole imale jednake bilježnice. Posebno se vodila briga o položaju učitelja u njegovoj sredini. Uvelike se skrbiло o socijalnoj sigurnosti učitelja i njegove obitelji.

Takav oblik rada bio je samo nastavak kontinuiranog druženja još iz 1868. godine. Redoviti sastanci ovakvog oblika održavani su još i u vrijeme kada nije postojalo Učiteljsko društvo. O njihovim sastancima sačuvani su članci u časopisu Napredak. U to vrijeme, šezdesetih godina 19. st., na našičkom prostoru učiteljevali su Šime Vudy i Ljuboje Dlustuš. Oba učitelja su rodom iz našičkog kraja i redovno su javljali Napretku o aktivnostima učitelja na Kotaru Našice. Šime Vudy je napustio našički kraj i otišao u Požešku kotlinu. U novoj sredini se uključio u rad Učiteljskog društva Požeške doline. Ljuboje Dlustuš bio je učitelj u Slavoniji, zatim u Sušaku. Kada je okupirana Bosna i Hercegovina 1879. godine, postavljen je za učitelja u Sarajevu. Ubrzo je postao ministar za školstvo Bosne i Hercegovine.

Uspoređivanjem članaka iz sedamdesetih godina 19. stoljeća o sadržajima takvih učiteljskih sastanaka, sa sadržajima sastanaka koje je organiziralo Učiteljsko društvo, može se utvrditi da su identični. (Upravo na

takvom jednom sastanku 1875. godine javila se ideja o osnivanju učiteljskog društva u Našicama.)

Učiteljsko društvo Kotara Našice je, zbog svoje izuzetne aktivnosti, imalo potporu Kotarske oblasti te obitelji Pejačević u Našicama i Podgoraču. O njihovom radu redovno je pisao suvremeni tisak, a priloge su slali članovi Učiteljskog društva. Ugled pojedinih članova Učiteljskog društva, osobito članova Upravnog odbora, pomogao je oko rješavanja pojedinih problema nastalih tijekom razvoja školstva. Iako je obećanja bilo, kada je trebalo nešto realizirati, osnovni je problem uvijek bio novac. Kako je vrijeme prolazilo, učenika je bivalo više pa je trebalo proširivati postojeće školske zgrade ili graditi nove. Već godine 1892. gradi se nova škola u Njemačkoj Breznici, iako je to bila privatna škola. I u Đurđenovcu se otvara, također, privatna škola. U Našicama tada rade četiri učitelja. Veće proširivanje školskog prostora slijedilo je 1895. godine i u Feričancima jer su otvorena tri razreda. U Našicama je otvoreno još jedno mjesto učitelja, tako da ih je bilo pet. Krajem stoljeća trebalo je postojeće škole iz pedesetih godina također obnoviti.

Devedesetih godina 19. st. grof Pejačević je naselio Slovake na našičkom području. Tako su nastala dva nova sela: Markovac i Jelisavac. Slovaci nisu poznavali hrvatski jezik pa je trebalo nešto poduzeti da djeca ne ostanu nepismena. Imenovani su novi učitelji koji su se priključili Učiteljskom društvu. Markovačka djeca su išla u školu u Našicama jer je Markovac bio prigradsko naselje. Tamo je školska zgrada izgrađena tek 1922. godine. Jelisavac je bio udaljen od Našica, pa se za njih morala organizirati škola u samom mjestu. Oni su dobili školu već 1901. godine.¹⁴ Nastava se u Jelisavcu održavala na hrvatskom jeziku iako su učenici bili Slovaci. Posebno zapažen bio je rad učitelja Stjepana Šegeca koji je slovačkoj djeci pomagao u opismenjavanju, ali ih je učio i kako upoznati novu domovinu. On je radio u Jelisavcu od samog otvaranja škole (1901.) do 1918. godine.

Novac za takve pothvate se teško nabavljao, ali se u dokumentima ne može naći podataka da novaca nije bilo. Da bi se potrebe zadovoljile, napravljen je program što se koje godine treba ostvariti. U trenutku kada se trebala škola graditi ili proširivati, podnošeni su zahtjevi za korištenje šumske glavnice iz koje se mogao dobiti novac. Zahtjevi dostavljani Županijskoj upravi nisu nikada odbijani. Našičko Učiteljsko društvo imalo je potporu Županijske uprave jer je Veliki župan bio Teodor grof Pejačević. Njegova je podrška bila i osobna, jer je mogao školama poklanja-

ti zemljište, kuće, ogrjevno drvo i građu za izgradnju škola. U takvoj donatorskoj ulozi posebno se isticao Pavao grof Pejačević Podgorački. On je pomagao školu i učitelje. Posebno je skrbio o socijalnoj sigurnosti učitelja. Podgorački učitelj je imao iste uvjete rada kao i učitelji u Našicama, a na skupštinama i sastancima Učiteljskog društva uvijek je isticana dobrotvorna suradnja donatora.

Otvaranje novih škola i zapošljavanje novih učitelja pomoglo je većoj aktivnosti Učiteljskog društva. O položaju učiteljskog društva u našičkoj sredini najbolje svjedoči zapis o održanoj godišnjoj skupštini Učiteljskog društva 1902. godine: "Ovih je dana imalo učiteljsko društvo za našički kotar svoju skupštinu u Našicama. Tom je prigodom društvu pristupio kao utemeljni član župnik harkanovački g. Đuro Ulaković (Ulaković je bio veoma ugledna ličnost u županijskoj upravi), a oko 80 novih podupirujućih članova. To je zasluga trudoljubivog predsjednika Adama Pakacija. Tim je društvu pružena ne samo velika materijalna, nego i moralna pomoć, jer se je ovolikim pristupom izobraženih osoba u kotaru pokazala ljubav prema vlastitom porodu – prema djeci – a poštovanje prema pučkom učiteljstvu."¹⁵

Iste godine, u jesen, kada se održao jesenski sastanak Učiteljskog društva, 18. rujna u Vukojevcima, ponovno su se prijavili novi podupirajući članovi: Vrkljan - kotarski predstojnik, Kudumilo - iguman, Popović - paroh Budimački, Kordaš - župnik crnački, Majer - vlastelinski šumar u Podgoraču, Odžić - kotarski šumar, Teller - vlastelinski činovnik u Našicama, Majling - općinski upravitelj u Feričancima, Barčanac - općinski blagajnik u Podgoraču, Frank - činovnik u Našicama, Bichler - trgovac u Feričancima, Gornik - šumar u Podgoraču, Pollak - trgovac u Šaptinovicima. Novi podupirajući članovi sudjelovali su na svečanosti koju je Učiteljsko društvo priredilo svom članu Luki Pavoševiću, učitelju u Vukojevcima. Naime, Luka Pavošević je slavio 40 godina svoga učiteljevanja. Na svečanosti je tijekom svete mise pjevao učiteljski zbor od 20 članova.¹⁶ Ovi skupovi Učiteljskog društva, poglavito slavljenički, bijahu prigoda za pristup podupirujućih članova te prikupljanje priloga u korist zaklada osnovanih za socijalnu sigurnost učitelja. Tako je učinjeno i u Vukojevcima. Prikupljeno je 23 krune za zakladu miraza učiteljskim kćerima, a novac je poslan u Zagreb Hrvatskom pedagoško-književnom zboru. Primanje podupirujućih članova, iz redova uglednih ljudi iz Našica, ponovljeno je 1904. godine.

¹⁴. Spomenica osnovne škole Ivana Brnjika Slovaka, Jelisavac, str. 1

¹⁵. Vjesnik Virovitičke županije, 1902. g., broj 16, str. 141.

¹⁶. Vjesnik Virovitičke županije, 1902. g., broj 19, str. 172.

Na jesenskom sastanku u Feričancima primljeni su: o. Kovačević - gvardijan samostana u Našicama, Lamac - službenik ministarstva za bogoštovlje i nastavu u Budimpešti, o. Simić - kateheta i vikar te Hrčić - grunтовničar i Markulin - općinski blagajnik iz Našica. Broj podupirujućih članova u Učiteljskom društvu kotara Našice povećao se, do Prvog svjetskog rata, na 100 članova. Toliko ih nije imalo nijedno učiteljsko društvo.¹⁷

Prijem ovako velikog broja uglednih ljudi koji su pružali potporu radu Učiteljskog društva zacijelo je bio potaknut kvalitetom rada toga društva. U školama su radili ugledni učitelji, koji su u nastavu unosili inovacije i tako unapređivali nastavu, a u isto vrijeme su bili prisutni u bogatoj kulturnoj i društvenoj aktivnosti Našica i okolnih općinskih mjesta.

Raznolikost stručnih tema koje su se obrađivale na redovitim sastancima Učiteljskog društva privlačila je učitelje da se u što većem broju odazovu sastancima. Prema podacima iz zapisnika, sastancima je prisustvovalo oko 50 redovnih članova, a dolazili su i podupirujući članovi koji su katkada sudjelovali u raspravama što su uslijedile nakon održanih sati s razredom. Na svakom sastanku su u prosjeku odražana dva predavanja, kako je već ranije navedeno u prikazu tema.

Bilo je i primjera davanja prijedloga koji su trebali rješavati organizacijske probleme, npr. Organiziranje društvenih izleta u naučne svrhe (1902.g.). Zahtjev da se podovi natope američkim uljem zbog higijene bio je dopuna preporuke županijskog školskog nadzornika Pavla Oreškovića iz godine 1892. kada su se iz istih razloga zidovi i hodnici bojali žutom ili sivom uljnom bojom. Godine 1906. je predloženo da se ishodi naredba za mjesečnu isplatu učiteljima-orguljašima za sviranje.

Suradnja podupirujućih članova s Učiteljskim društvom rezultirala je i jednim vrlo vrijednim prijedlogom 1907. godine, koji je došao od Školskog odbora: da se u Našicama otvori V. razred s naučnom osnovom. To bi bio početak rada buduće Građanske škole, koja bi se danas smatrala srednjom školom. Već iduće godine to je i ostvareno zajedničkim naporom škole, uglednih građana, podupirujućih članova i Općinske uprave.¹⁸ Posljednji sačuvani zapisnik Učiteljskog društva datira iz 1914. godine, a održan je u Orahovici. Punu podršku održavanju sastanka dao je barun Gutmann koji je Učiteljskom društvu, odnosno člano-

vima sastanka, osigurao i svoju mjesnu željeznicu kako bi mogli obići Radlovac, Ružicu grad, izvor Hercegovac.¹⁹ Te je godine počeo Prvi svjetski rat pa se jesenski sastanak nije ni održao. Mlađi učitelji pozvani su u vojsku, rad u školama postao je težak i sve je to utjecalo da se Učiteljsko društvo ograničilo samo na ono što je bilo najnužnije za normalno odvijanje nastave.

O položaju učiteljskog osoblja najbolje svjedoči podatak koji je izašao u Narodnim novinama 1916. godine: "...učiteljskom osoblju javnih pučkih škola pripućuje se, da bi prema zakonskoj osnovi, prihvaćenju po Saboru imalo dobiti potporu sve ono učiteljsko osoblje, koje dobiva plaću, dakle ravnatelj, ravnateljice, ravnajući učitelji, ravnajuće učiteljice te pravi i privremeni učitelji i učiteljice javnih pučkih škola. Namjesno učiteljstvo, koje samo zavremeno zastupa učitelja (učiteljicu) za vrijeme odsutnosti učitelja (učiteljice) na ispražnjenom učiteljskom mjestu, na paralelci... te u to ime dobiva nagradu, nema prava na rečenu potporu."²⁰ U takvim uvjetima rada sigurno se nije moglo redovno sastajati i raditi Učiteljsko društvo.

PREDSJEDNICI UČITELJSKOG DRUŠTVA KOTARA NAŠICE

Josip Štefanović (1854. – 1927)

Rodio se u Petrovaradinu. Gimnaziju je polazio u Novom Sadu do VI razreda, a zatim je prešao u učiteljsku školu u Petrinju, koju je završio 1876.g. Iste godine dobio je mjesto pučkog učitelja u Beški. Poslije je premješten u Srijemske Karlovce, gdje je proveo 11 godina.

Godine 1889. premješten je u Našice za ravnajućeg učitelja. Odmah nakon dolaska uključio se u osnivanje Hrvatskog pjevačkog društva "Lisinski". Nakon osnivanja, postao je zborovođa. Sudjeluje i kod osnivanja Učiteljskog društva. Bio je kratko privremeni predsjednik, a na osnivačkoj skupštini imenovan je i prvim redovnim predsjednikom.

Uz redovni učiteljski posao, bio je aktivan u mnogim društvima. Dugogodišnji je tajnik Gospodarskog društva, tajnik Hrvatske čitaonice, blagajnik Crvenog križa, 25 godina bio je povjerenik Matice hrvatske, član Pedagoško-književnog zbora i Društva sv. Jeronima. Suradivao je kao dopisnik u mnogim stručnim listovima. Pisao je članke u Vjesniku Virovitičke županije. Godine 1916., kada je slavio 40

¹⁷ Vjesnik Virovitičke županije, 1904. g., broj 21, str. 230.

¹⁸ Vjesnik Virovitičke županije, 1907. g., broj 15, str. 164.

¹⁹ Vjesnik Virovitičke županije, 1914. g., broj 13, str. 121.

²⁰ Vjesnik Virovitičke županije, 1916. g., broj 2, str. 15.

godina rada, odlikovan je Srebrnim križem s krunom, Brončanom kolajnom, Srebrnom kolajnom s ratnom dekoracijom.

Nakon umirovljenja je ostao u Našicama, gdje je i umro 3. listopada 1927. godine. Posljednje mu je počivalište u našičkom groblju.²¹

Adam Pakaci (1867. – 1933.)

Rodio se u Ceriću 1867. godine. Nižu gimnaziju je polazio u Baji i Vinkovcima, a učiteljsku školu diplomirao je u Zagrebu. U Našice je došao u studenom 1888. godine kao učitelj. Kasnije će postati ravnajući učitelj više pučke škole. Na toj dužnosti je bio 27 godina. Na kraju svog službovanja bio je Kotarski školski izvjestitelj.

Pakacijev život u Našicama ispunjen je bogatom aktivnošću u mnogim društvima. Sudjelovao je u osnivanju Hrvatskog pjevačkog društva "Lisinski". Bio je određeno vrijeme zborovoda ženskog zbora. Kada je preuzeo dužnost predsjednika Učiteljskog društva, svake je godine organizirao predavanje na zajedničkom sastanku. Napisao je veliki broj pedagoških članaka u Napretku. Članke iz gospodarstvo-socijalnog područja pisao je u Vjesniku Virovitičke županije. Zahvaljujući njegovom zapaženom pedagoško-književnom radu, imenovao ga je Hrvatski pedagoško-književni zbor 1899. g. svojim dopisnim članom, a 1909. g. postaje i pravi član HPKZ-a. Za svoj rad u prosvjeti dobio je 1909. g. nagradu Levina pl. Chavraka-Letovaničkoga. Autor je i

prvih Pravila "Društva učitelja i učiteljica građanskih škola". U gospodarskoj podružnici Našica bio je blagajnik i redovni predavač s temama iz gospodarkog područja. Putovao je po seoskim školama da bi im pružio pomoć u unaprjeđenju prosvjetnog posla. Kuća mu je uvijek bila otvorena za učitelje s kojima je volio voditi rasprave. Veliku mu je podršku u društvenom radu davala njegova supruga.

Pripadao je skupini učitelja koji su gotovo cijeli svoj radni vijek proveli u istom mjestu. Kada je otišao u mirovinu, napustio je Našice. Preselio se u Semeljce, gdje je umro 1933. godine.²²

IZVORI I LITERATURA:

- dr. HORVAT RUDOLF, Povijest Hrvatske, Petrinja 1904.
- o. CVEKAN PAŠKAL, Franjevci u Abinim Našicama, Našice, 1981.
- 20 GODINA SREDNJOŠKOLSKIH USTANOVA U NAŠICAMA, Spomenica, Našice 1974.
- o. MAJSTOROVIĆ SREČKO, Našice kroz 700 godina (1229. – 1929.), Slavonski Brod 1973.
- GOSPODARSKI LIST, Zagreb, 1856.
- NAPREDAK, 1860. - 61., 1868., 1875., 1887., 1889.
- VJESNIK VIROVITIČKE ŽUPANIJE, 1902., 1904., 1907., 1914., 1916.
- SPOMENICA OSNOVNE ŠKOLE IVANA BRNJIKA SLOVAKA JELISAVAC.
- WALLER DOMAGOJ, Gospodarenje šumama Kotara Našice početkom 20. stoljeća, diplomski rad, 1995. g.

²¹ Vjesnik Virovitičke županije, 1916. g., broj 23, str. 227.

²² o. Srećko Majstorović, Našice kroz 700 godina (1229. – 1929.), Slavonski Brod, 1973., str. 124. i 125.

SUMMARY

The teachers in Našice County decided to establish Teachers' association. With some difficulties, they did it in 1889. They had a great support from owners of large estates, county government and Church. The first president was a respectable teacher and public worker Josip Štefanović.

Teachers' association organized meetings twice a year, every time in another place. The spring meeting was a convention and the autumn meeting was a professional gathering where the teachers were informed on the news in school system, but various lectures were also organized.

According to the regulations, everybody could become a member, but only as a supporter. Teachers' association in Našice had many supporting members. They were clerks, owners of large estates, church representatives, respectable tradesman and members of District assembly. Among regular members there were teachers who published articles in pedagogy and economy. Some of the members were decorated for their work. Some were very active in social and cultural life of Našice. The members of the association took care of social security of their members. According to the text of the job application it was always stated what a teacher gets free besides regular income.